

STORTINGET

Grunnlovsforslag 8

(2019–2020)

Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Svein Harberg, Magne Rommetveit, Eva Kristin Hansen, Bente Stein Mathisen, Freddy André Øvstegård, Karin Andersen, Terje Breivik, Une Bastholm og Bjørnar Moxnes

Dokument 12:8 (2019–2020)

Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Svein Harberg, Magne Rommetveit, Eva Kristin Hansen, Bente Stein Mathisen, Freddy André Øvstegård, Karin Andersen, Terje Breivik, Une Bastholm og Bjørnar Moxnes om ny § 111 (grunnlovsfesting av allemannsretten)

Til Stortinget

Bakgrunn

Grunnloven gir grunnleggende regler om vårt statsstyre og om grenser for myndighetenes handlefrihet. I tillegg til de menneskerettighetene som opprinnelig fremgikk av Grunnloven, har Stortinget etter hvert innarbeidet bestemmelser om en rekke andre rettigheter samt bestemmelser om plikt for staten til å sikre at vi kan livnære oss av vårt arbeid, vern av miljøet mv. I dag uttrykker Grunnloven viktige verdier som samfunnet bygger på.

Allemannsretten ivaretar både retten til å drive friluftsliv og andre formål. I eldre tid var nytteformålet viktigst, og fortsatt benyttes allemannsretten som grunnlag for å sanke sopp og bær, å drive undervisning og visse typer av næringsvirksomhet mv.

Allemannsretten springer ut av århundregammel sedvane i Norge. Ordet betegner retten for enhver til å oppholde seg i naturen uavhengig av hvem som eier grunnen. Allemannsrettens tre hovedelementer er ferdsels-, oppholds- og høstingsrett. Turer til fots og på ski, ridning, sykling, telting, bading, båtliv, plukking av bær og sopp er viktige eksempler. Retten gjelder primært i

utmark, men vinterstid også på dyrket mark, inkludert regulerte områder.

Slik den nå er regulert i blant annet frilufsloven, har allemannsretten bidratt til å forme oss som samfunn og som enkeltmennesker og til å konstituere vår kultur og vårt hverdagsliv. Bevisstheten om at retten til å bruke naturen gjelder uavhengig av eiendomsrett, forsterker også folks oppfatning av at landet er for alle. De muligheter til ferdsel, opplevelse og høsting som allemannsretten legger til rette for, er svært viktige for mange av oss. Alles rett til å bruke naturen uavhengig av eiendomsrett fremstår som umistelig.

Allemannsretten har bidratt til å utjamne økonomiske forskjeller. For fattigfolk kunne den såkalte uskylidige nyttesretten bety forskjellen mellom liv og død. I vår tid er den et viktig symbol for landets innbyggere som likeverdige. Den bygger på fellesskapet og gir mulighet til å binde folk sammen i gode opplevelser.

Erfaringen viser at allemannsretten godt kan eksistere side om side med eiendomsretten. Mange brukere av allemannsretten er også selv grunneiere og vil derfor ha både forståelse for og stor nytte av den. Men når eiendomsretten har hatt grunnlovens beskyttelse helt siden 1814 (senere også supplert av internasjonale regler), bør også allemannsretten komme til uttrykk i Grunnloven. I Sverige har kap. 2 § 15 tredje ledd i Regeringsformen (den sentrale grunnloven) siden 2010 slått fast at «Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits» i samme paragraf om eiendomsretten.

Naturgrunnlaget må forvaltes på sine egne premiser og med sikte på bevaring for etterslekten. Plikten til å sørge for et slikt vern følger av Grunnloven § 112, og allemannsretten må reguleres og utøves i lys av disse verdiene. Plassering av den foreslåtte bestemmelsen ved si-

den av § 112 vil bidra til å understreke at allemannsretten fortsatt må utøves hensynsfullt og med tilbørlig varmsomhet. Allemannsretten vil fortsatt være begrenset av lovgivning og forskrifter om naturmangfold, vannressurser, motorferdsel og annet. Særregler om båndtvang, bålforbud og restriksjoner ved drikkevann er eksempler på begrensninger av mer lokal karakter.

Som verdi står allemannsretten fjellstøtt i Norge. Men de arealene som står til rådighet for å utøve den, er under press ikke bare i strandsonen og på fjellet, men også ved utviklingen av byer og tettsteder, vei- og jernbanebygging osv. til fellesskapets beste. Allemannsretten er heller ikke i seg selv til hinder for kommersiell bruk av utmark (f.eks. jakt og skogsdrift), og nye bruksmåter presser på.

Sett under ett er både det naturgrunnlaget som allemannsretten forutsetter, og muligheten til å utnytte den, under press. Tiden er derfor inne for å grunnlovfeste den. Grunnlovsfesting vil verne mot raske og tilfeldige endringer av hovedreglene om allmennhetens ferdsels-, oppholds- og høstingsrett.

Forslaget vil først og fremst innebære en plikt for stat og kommuner til å sørge for at alle lov- og forvaltningsvedtak tar hensyn til allemannsretten og ligger innenfor de grenser som bestemmelsen etablerer. Bestemmelsen må tolkes med utgangspunkt i allemannsrettens sentrale innhold slik det følger av hovedreglene i frilufsloven og annen aktuell lovgivning på vedtakstidspunktet. Nye bestemmelser som vesentlig svekker

allemannsrettens innhold i forhold til dette, kan ikke vedtas.

Allemannsrettens detaljerte innhold og betydning har imidlertid variert over tid og som følge av skiftende samfunnsforhold. I Rt. 2005 s. 1985 godtok Høyesterett for eksempel nye bestemmelser om fri fiskerett i ferskvann for barn, men slik at det var en viss mulighet for å sette grenser av hensyn til grunneiere som kan dokumentere vesentlig økonomisk tap. Senere lovgivning vil fortsatt kunne justere allemannsrettens nærmere innhold ut fra skiftende sosiale og miljømessige forutsetninger.

Selv om hovedvekten vil ligge på plikten for stat og kommuner, vil en bestemmelse av denne karakter i siste instans også kunne påberopes for domstolene i tilfelle tvister med grunneiere om for eksempel omfanget av retten til gratis ferdsel eller sanking ikke lar seg løse på annen måte.

Forslagsstillerne mener en klar og enkel formulering som er lik på begge målformer vil være best.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Ny § 111 skal lyde:

Allemannsretten skal stå ved lag.

–

Allemannsretten skal stå ved lag.

19. juni 2020

Dag Terje Andersen

Svein Harberg

Magne Rommetveit

Eva Kristin Hansen

Bente Stein Mathisen

Freddy André Øvstegård

Karin Andersen

Terje Breivik

Une Bastholm

Bjørnar Moxnes

Referert i Stortingets møte 19. juni 2020.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Tone Wilhelmsen Trøen

president

